

Végjáték

Somos Gyula retrospektív kiállítása

A Ceglédi Galériában *Végjáték* címmel március harmadikától látható Somos Gyula festőművész retrospektív kiállítása. Somos Gyula 1987-ben végzett Gerzson Pál osztályában a Magyar Képzőművészeti Főiskolán. Ezután Hollandiába települt, ahol 1990 óta az amszterdami Ruudt Wackers Művészeti Akadémia tanára. A művész 1998-ban hazaköltözött, azonban amszterdami akadémiai állását megtartotta, így továbbra is részese maradt a hollandiai művészeti életnek. A Galériában most elsősorban azok az alkotások kerülnek kiállításra, amelyek Hollandiában készültek, és az életmű jelentősebb darabjai.

A kiállítás címadó alkotása, melynek eredetije holland magántulajdonban van, a sakktörténelem egy nevezetes eseményét eleveníti fel. A *Végjáték* asztalán a sakktábla egy 1851-ben, Londonban tartott játszmat idéz, mely a világgal küzdő Adolf Anderssen és a sötéttel játszó Lionel Kiseritzky között zajlott. A „halhatatlan” néven közismertté vált játszmat a festő üdvtörténeti távlatokba emeli a győztes pozíciójába a Sátánnal sakkozó Krisztust helyezve. A világosság hatalmának fejedelme itt sorra veszti el tisztjeit, hogy végül az utolsó előtti lépésében királynőjét is föláldozza. Ezt követően mégis ő ad mattot a látszólag minden fronton nyeresre álló feketének. A testet öltött Krisztusra irányítja figyelmünket az *Aion* címmel megfestett kép eredeti méretben látható kópiája is, melynek előterében az „új Éva”, a gyermekét szoptatni készülő Mária látható, míg a háttérben függő festményen a halott fiát sirató Istenanyát vetíti elénk a festő. Ezekben a képeken csúcsosodik ki Somos Gyulának az egyén és az emberiség sorsát meghatározó legjelentősebb esemény iránti érdeklődése. A képek központi témája a bűn és annak következménye, valamint Krisztus megváltó áldozata és végső eljövetele, melyről Pál apostol így ír: *„Így azonban az idők végén egyszer s mindenkorra megjelent, hogy áldozatával eltörölje a bűnt. Amint az ember számára az a rendelkezés, hogy egyszer haljon meg, és utána ítéletben legyen része, úgy Krisztus is egyszer áldozta fel magát, hogy sokak bűnét elvegye. Másodszor nem a bűn miatt jelenik meg, hanem azok üdvözítéséért, akik rá várnak.* (Zsid, 9,26-28).”

A 2020-ban elkészült nagyméretű *Corpus Christi*, ezen üdvtörténeti eseményeknek összegzése. A kép kompozíciója egyesíti a Szentháromság s a pieta képtípusát; a középpontban látható halott Krisztus testét balról édesanyja, jobbról az Atyaisten öleli át, míg a Szentlélek Krisztus ölében galamb képében jelenik meg. A megváltás eseményeinek főszereplőit a festő misztikus tájban, egy kulisszaszerű fal előtt ülve helyezte el. A falon szárnyasoltár függ, melynek középső képe a megdicsőült, szivárványos égbolton megjelenő, ítélő Krisztust ábrázolja, két oldaltáblája pedig a kárhozat és az üdvösség lehetőségét tárja elénk. Az örök élethez vezető, mennyei táplálék, Krisztus nekünk adott teste és vére, mely középütt reális, szinte sokkoló valóságában jelenik meg, az ostya és a kehelyben fölfogott bor színe alatt egy-egy kő-angyal kezében is feltűnik, kik a kulisszaszerű fal mellett állva reánk tekintenek a képből. Az alkotó ezzel a kompozíciós megoldással mintegy bevonja a nézőt az üdvtörténet drámájába.

A *Corpus Christi* téma az utóbbi években meghatározó volt Somos Gyula munkásságában. A kiállításon ezt a korszakot több kisméretű kép is reprezentálja. Ezekben a Krisztus-szobrokat ábrázoló képeken Somos egy általa régebb óta használt és munkásságában az utóbbi időben

egyre inkább előtérbe kerülő technikát alkalmaz. A művészi asszociációk kiindulópontjaként művészeti katalógusból származó műtárgyfotók, kottalapok, újságcikkek szolgálnak. Az újságpapíron látható műalkotások, amelyek nyilvánvalóan önmagukban is üzenetet közvetítenek, a kifinomult festészeti technika, a finom ecsetvonások segítségével beleolvadnak abba a környezetbe, amelyet a művészi fantázia teremtett meg körülöttük. A kompozíció tehát egy-egy, a múltban létrejött mű – többnyire plasztikai alkotás – fatáblára ragasztott és beágyazott fényképe köré épül fel, ám a művész által hozzáadott valóság kiegészíti, kibővíti, egészen új dimenzióba emeli ezt a múltbéli tárgyat. Az egykori műtárgy új összefüggésbe helyezése; a régi és az új közti határ elmosása, a múlt értelmezésének, megőrzésének és megújításának, az értékek megőrzésének és továbbadásának, tovább éltetésének vállalását is jelenti. *Ne volna ellenvetés?* című alkotásban Somos Gyula egyértelműen fejezi ki azt az igényét, hogy a múlt értékeit a modern kor emberének is meg kell értenie, és az utókor számára közvetíthető valósággá kell tennie. A festő ikonográfiai tematikájú ismeretterjesztő előadásain is tanúbizonyságot tesz magas szintű teológiai és művészettörténeti ismereteiről. Küldetésének érzi, hogy a műalkotások eredeti üzenetét, teológiai háttérét feltárja. A *Ne volna ellenvetést* Somos a fent leírt technikát alkalmazva konkrétan Arnon Grunberg holland származású, amerikai író cikkére festette. Az alkotáson egy asztalon heverő művészettörténeti tartalmú újságcikk látható, rajta üveg pohár, teáskanna, sakktábla, ceruza, valamint összegyűrt papír. Mintha csak egy csendéletet látnánk. A festmény azonban jóval több ennél, egyértelmű alkotói állásfoglalás, kökemény művészeti polémia. Aron Grunberg írásában ugyanis Fra Angelico Krisztus-arcát Ecce homo jelenetként értelmezi, holott a szentté avatott itáliai festő a Krisztus gallérián megjelenített Urak Ura és Királyok Királya felirattal az utolsó ítélet Krisztusára utal. Míg Grunberg értelmezése szerint a kép Krisztus emberi mivoltát helyezi előtérbe, s az önmagát sirató Jézust látjuk rajta, Somos Gyulának a kép bal alsó részében lévő gyűrt papírra holland nyelven írott megjegyzése így üzen: „Fra Angelico, a szent, cáfolja Grunberg ígéit, mert Krisztusa minket sirat az idők végezetéig.”

Somos Gyula így vall hivatásáról: „Ellentétekben gondolkodom és szívesen foglalkozom az emberi élet nagy történéseivel, amilyen a születés, szerelem vagy halál. Hiszem, hogy ezek elválaszthatatlanuk összetartoznak. Az anyagi világ a transzcendens világra utal, mely tulajdonképpen minden látható és tapintható realitás magva. Mindenkinél más és más az, ami az alkotás folyamatát mozgásban tartja. Nekem ez a keresztény hitem. Minden tekintetben katolikus festőnek vallom magam. Az inspirációt ... magáig a teremtő Istenig vezethetném vissza, aki hihetetlen csodákkal hintett tele földet és eget. Mi csak apró imitátorok vagyunk az alkotásban. A valódi dicsőség őt illeti.” A művész saját stílusát „spirituális realizmusnak” nevezi. Valóban a holland mesterek leplezett szimbolizmusa köszön vissza az életmű egészen végig-vonuló, vissza-visszatérő motívumokban, amelyek olykor szürreálisnak tűnnek, mégsem véletlenszerűen kerültek egymás mellé. Az egyes tárgyak, mint például üveggömb, óra, kehely, cserépedény vagy háló, a növények, úgymint fa, szőlő és lilium, valamint az állatok, akár hal, akár bárány, illetve azok csontjai, a keresztény művészet közel kétezer éves szimbólumrendszere mentén értelmezhetőek. A festmények gazdag szimbólumvilága lehetőséget nyújt számunkra, hogy elmélyüljünk. Harmonikus, lírai hangvételű alkotások ezek, amelyek a lélek békéjét tükrözik. Meditatív, szemlélődésre alkalmas, elmélyülésre indító képeket láthatnak a látogatók, amelyek az egykor magánáhítatra szánt kisméretű alkotásokat is eszünkbe juttatják. A szimbólumok nyelvén megközelített misztériumot a művész nemcsak megjeleníti, de meg is éli, amiről például az *Együtt az úton*

című lírai, látomásszerű alkotása tesz tanúbizonyságot, melyben a művész az értünk szenvedő Krisztus mellé szegődik.

A Ceglédi Galéria tárlatának kísérő rendezvényei lehetőséget nyújtanak arra, hogy a kiállítás szellemi háttérét és az alkotó munkásságát közelebbről megismerjük. Március 11-én, szombaton délelőtt 10 órakor Somos Gyula *Istené az idő* címmel tart művészettörténeti előadást, majd március 18-án, 16 órakor Szász Péter vallástörténész beszélget a művésszel. Március 24-én pénteken 17 órától kerül sor a kiállítás zárórendezvényére, melyen a festő vetített képes előadást tart *Aion* és *Corpus Christi* című alkotásainak létrejöttéről.

Vágó Katalin